

**Е. М. Баймұханов, Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы
Қарағанды академиясының жалпы білім беретін пәндер кафедрасының
доценті, саясаттану ғылымдарының кандидаты**

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ДІНИ ЭКСТРЕМИЗМ ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

Аннотация. Мақалада діни экстремизмнің кейбір бағыттары кеңінен талқыланады. Дінді философиялық бағыттар негізінде түсіндіруге тырысады.

Түйін сөздер: дін, ислам, жастар.

Философия тарапынан қарасақ, дін адам санасындағы өнер, философия, мораль, құқық, күнделікті өмір және т. б. Дін — әмбебап мазмұнды, қоғамдық сананың түгелдей дамып шыққан тарихи қайнар көзі. Дін — адамдардың Жаратушыға деген сенімі. Алайда, дінді бүгінде саясатқа айналдырып, өз пайдасына жаратып, дау-жанжалдың құралы ретінде пайдаланғысы келетіндер аз емес. Мұндай ниет кез келген елдің қауіпсіздігіне төнген қауіп. «Есігімізді ілмейміз, іргемізді түрмейміз» — деген қонақжай, мейірбан қазақ халқын дұшпандарымыз басынып келе жатыр. Жаңа діни ағымдарды насихаттаушылар өздерінің уағыздарымен жұрттың жүрегін жылытып, қайғырғанға жұбаныш айтып, жұмыссызға жұмыс беріп, қайырымдылық ас беріп, үмітсізге болашақта бақытты өмірді уәде етумен өз қауымдарына тартып, талмай миссионерлік жұмыс жүргізуде. Соның нәтижесінде Қазақстанда қазір 5000-ға жуық діни ағым ресми тіркеуден өткен. Бұл ағымдарға мүше болып кіргендердің ішінде туған-туыстарынан, отбасынан айырылған, жұмысынан босап, дос-жарандарымен түсінісуден қалған адамдар осы ағымдардың шырмауына түсті. Қазақстандағы дәстүрден тыс ағымдардың барлығы дәстүрлі діндердегі Құдай туралы, адамның сенімі туралы ілімдерді, жалпы адамгершілік принциптерін негізге алып, біраз өзгертулер енгізумен оларды жаңа ілім ретінде жариялайды. Бұл ілімдерде баса назар аударатын нәрсе – оларда тіл, ұлттық мәдениет, патриотизм мәселелері құндылық болып саналмайды. Құдай алдында барлық адам бірдей, сондықтан оның жерді иемденуі, ұлт болуы, өзіндік ерекшелігінің болуы міндет емес. Мұндай көзқарас әлемдегі ешқандай елдің саясатына сәйкес келмейді. Барлық елде гуманистік принципті ұстана отырып, өз ұлтының тілін, мәдениетін, ерекшелігін сақтауға, сонымен қоса оларды дамытуға, қорғауға көңіл бөлінеді. Бұған қалай тосқауыл қою керек? Секталардан қалай сақтанамыз? Абай атамның «Жастай берген тәрбие жас шыбықты игендей» демекші, ең алдымен жанұядағы жастар тәрбиесіне көңіл бөлген жөн. Миссионер Джон Моттың сөзін мысалға келтірсек, «Христиандықты үгіттей жүріп біз көп жағдайда жасөспірімдердің ортасында болуға тырысуымыз керек. Тіпті, біз бұл тәсілді Ислам елдеріндегі әрекетіміздің негізі етіп алуға тиіспіз. Өйткені, исламның үйіріп әкелер ықпалы нақ осы жас кезден басталады. Сондықтан балаларды кәмелетке толғанша, ислами тәрбие алғанша христиан дініне бет бұрғызу керек. Міне, шіркеудің жүзеге асырар басты міндеті осы». Мына сөздерден кейін қалай ғана ойланбасқа? Неге жастар? Өйткені, олар қоғамның ең осал тұсы болып табылады. Әсіресе, студент жастар. Ата-анасына салмақ салғысы келмей күнін әзер кешіп жүрген студентке тегін ақша, тамақ үлестірсең неге кірмеске? Осыдан кейін қандай дінді таңдаймын десе де, өз еркі білетін қазақ жастарына айтар ақыл, қолдан келер шара жоқ. Бар мақсаттары — қазақ жастарының санасын жаулап, мемлекетті өз ішінен шіріту. Сондықтан бұл мәселені мектеп қабырғасынан бастау керек.

Ең бастысы, енді мектептерде дінді шәкірттерге қалай танытамыз, діни танымын қалай қалыптастырамыз, шәкірттерге білімді кім береді деген сұрақ көлемінде ойлануға тиіспіз. Өйткені, дінтану пәнін кез келген тарихшы немесе мәдениеттанушы оқыта алмайды.

Ендеше, дінтану пәнінен кез келген мұғалімнің сабақ беруіне, оқытуына болмайды деген пікірге келуге мәжбүрсің. Өйткені сол сабақ беруші мұғалімнің өзі кім? Маман ба, әлде белгілі бір діни ағымның соңына ерген жан ба? Діннен қаншалықты хабары бар? Дінді өз деңгейінде шәкірттерге

жеткізуге қабілеті жете ме? Дінтанушы мамандардың арасында да діни танымы әртүрлі қалыптасқан жандар аз емес. Кейбір мамандардың ой-пікірі, діни көзқарасы қазақы діни танымға, қазақ халқының рухани, мәдени болмысына мүлде қайшы келеді. Соңғы кездері Араб, Түркі елдеріне барып діни сауатын ашып келіп жатқандар баршылық. Бұл әрине дұрыс. Бірақ келіп Араб мәдениетін талқылап, көптеген қазақ дәстүріне, әдет-ғұрпына тыйым салып уәж айтуда. Ғасырлар бойы үзілмей, ұрпақтан-ұрпаққа беріліп келе жатқан асыл байлығымызды көлеңкелеуге ешкімнің құқы жоқ.

«Ақыл — иманның, діннің тіреуі», — дейді қазақ халқы. Ақылы жоқ адамның діни қайдан болсын? Өзге діннің жетегінде кеткендерден не үміт не қайыр? Ең қарапайым, ең тұрпайы нәрселерді түсіну үшін ақыл керек. Өзімізде сол ақылдың өзі болмай тұрып дін секілді ең ұлық, ең рухани, ең пәк ұғымды қалай түсінбекпіз? Елбасымыздың «Тегіміз — Түрік, дініміз — Ислам, қасиетті кітабымыз Құран Кәрімді насихаттауды естен шығармауымыз керек» атты сөздерін жадымызда сақтап жүрелік!

Бүгінгі күні жастар болашағы — біздерді ойландыратын мәселе. Қоғамдық сана формасының бірі — діни сана. Жастардың діни санасын, діни білімін қалыптастыру бүгінгі күннің өзекті мәселесі.

Жастарды радикалдық діни ағымдар идеяларының кері ықпалынан сақтандыру бойынша кешенді шаралар белсенді түрде іске асырылуы керек. Атап айтқанда, жалпы білім беретін мектептердің оқушыларына түрлі діни ағымдар туралы, әсіресе діни экстремистік, террористік ұйымдардың қызметі, олардың көздеген мақсаттары жөнінде түсіндіру жұмыстары жүргізілуі керек.

Діни экстремизмнің алдын алуға және тұрғындардың діни сауатын ашуға облыс, қала және аудан әкімдіктерінің жанынан құрылған лекторлық топтар болуы керек. Дінтанушы лекторлардың насихаттық жұмысы барысында жасөспірімдерді радикалдық бағыттағы діни ағымдардың кері әсерінен сақтандыруға үлкен көңіл бөлінеді.

Соңғы жылдардағы алыс-жақын мемлекеттердегі лаңкестік оқиғалар мен діни экстремизмнің көріністері өз елімізде қандастарымыздың, әсіресе оның ішінде жастарымыздың өзге дінге өту фактілері мен экстремистік парақшалардың көптеп таралуы көпұлтты және көпконфессиялы біздің аймақ үшін жан-жақты назар аударуды қажет ететін мәселеге айналып отырғаны баршамызға белгілі. Қалай десек те, қазіргі Қазақстанның өмірінде діннің алатын орны үлкен. Сондықтан жастарға дұрыс діни білім беру мемлекетіміздің, қоғамымыздың қауіпсіздігі болып табылады. Діни бірлікті сақтау — біздің басты мақсатымыз.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются основные тенденции религиозного экстремизма в Казахстане.

RESUME

In the article general aspects of development of religious extremism have been considering.

